

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V zamejstvu celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 21. julija 1939.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejce) v Ljubljani

Dr. Vladimir Maček in njegova politika

Te dni je praznoval šestdesetletnico svojega rojstva dr. Vladimir Maček, politični voditelj hrvaškega naroda. Ne, napačen izraz je to, kajti demokratični narodi in stranke ne poznajo »voditeljev« in voditeljstva. Kdo je pa kdaj slišal o kakem voditelju Angležev, Francozov, Švicarjev, Dancev itd. Tudi dr. Mačka nazivljemo zato »voditelja« seveda le pri nas, medtem ko ga imenujejo Hrvatje sami le »predsednika«, kajti on je predsednik hrvaškega političnega zastopstva. Ker pa ima hrvaško vprašanje že vsa povojna leta prvenstveno politični značaj in vsebino, je jasno, da je on danes najvidnejša hrvaška osebnost in tudi najlegitimnejši predstavnik svojega naroda.

Dr. Maček je političen naslednik l. 1928. umorjenega Štefana Radića. Čeprav je njegov značaj popolnoma drugačen kakor je bil Radićev, je le rekdo kdo tako zvesto in dosledno upravljal dedščino svojega prednika kot dela to dr. Maček. Radić je združil ves hrvaški narod v eno skupnost in ji vdihnil jasen političen cilj, dr. Maček pa to skupnost sedaj še od volitev do volitev krepi tako v organizatoričnem kakor tudi v miselnem pogledu.

Kar spomnimo se naših volilnih bojov zadnjih let. Prav pred vsakimi volitvami so nas gotovi politiki in njih živa ter tiskana trobila prepričevala, da je »radićevstvo« v razsulu, da so se »razočarani« hrvaške množice naveličale čakati izpolnitve različnih obljub itd., ampak vsake volitve so nam doslej pokazale, da je hrvaška skupnost nepremagljiva in da samo narašča, čeprav nima na razpolago ne žandarjev, ne služb, ne cenzure, ne koroze in sličnih »dakazov« za edinozvelačavnost svojega programa.

Od kod to dejstvo, ki ga pri nas na Slovenskem premnogi kratko in malo razumeti ne morejo? Ne morejo, pravim, kajti pri nas so po vojni politično zdemoralizirali množice, da je v njih že skoraj povsem ugasnil vsak smisel za načela, programe, koristi narodne skupnosti itd. Da ne pretiravam, so nam dovolj zgovoren dokaz vse volitve izza l. 1929., ko so brez težave dobili večjo ali manjšo večino Živković, Jeftić, Stojadinović in bi jo bil, oziroma jo bo dobil menda kdor koli navzlic vsej slavi, ki jo pojo »zmagovalci« ljudski »zavednosti«. To je tudi popolnoma razumljivo, saj je »program« bil v resnici enak, to je centralističen, ali ga pa izvaja potem Perić ali Pavlić je pa važno le za najvišji krog priganjačev, medtem ko je narod kot celoto to prav popolnoma vseeno. Niti en sam JNS-arski zakon na primer ni bil izpremenjen, vedno je ostalo vse pri starem.

Torej odkod ta prikazen? Edino razlago, ki je pa obenem tudi natančna in pove vse, najdemo v sami politiki hrvaškega narodnega zastopstva in njegovega predsednika. Medtem ko so si pri nas že vseh dvajset povojnih let podjali kljuko pri soudeležbi v vladi in je bil edini cilj ter »program« za vsako ceno ostati ali priti v vlado. Hrvatje za gole ministrske naslove niso bili na razpolago. Že ob prevratu so so jasno in glasno povedali svoje zahteve. Ker niso dobili, kar jim je po vsej pravici šlo, so pomedli s svojimi frazerji in izkoreninjenici ter ustvarili močno vsenarodno fronto pod Radićevim vodstvom. Da pokaže dobro voljo, je ta enkrat (l. 1925.) šel v vlado, a je bil kmalu zopet prisiljen iz nje izstopiti. Od tedaj so Hrvatim in noč in dan na stežaj odprta vrata v vlado, nikomur pa niti na misel ne prihaja, da bi se te priložnosti poslužil. Kajti Hrvatim gre za pravico njih naroda kot celote in in ne za dvomljive časti.

Skratka: Hrvatje vodijo načelno in narodno politiko. Tudi pri nas se je časih mnogo govorilo o načelih in o slovenstvu, v resnici so pa prevladovali le strankarske in osebne koristi.

Ta načelnost hrvaške politike je tudi povzročila, da so hrvaške ljudske množice danes politič-

no prebujene in popolnoma zrele v kljub njih razmeroma nizki kulturni stopnji, medtem ko Slovenci ob vsej povodnji društev, taborov, tečajev, proslav, šol, časopsov itd., v resnici ne vemo, kaj prav za prav hočemo.

Slednji Hrvat, naj si bo zagrebški izobraženec ali pa nepismeni svinjski pastir v slavonskem gozdu, popolnoma natančno ve, kaj njegov narod hoče, za kaj se bori in za kaj trpi tudi žrtve. In slednji Hrvat tudi ve, da misli njegovo politično zastopstvo s temi stvarmi prav resno, kajti nekateri so to resnost že plačali s svojim življenjem ali pa trpeli res v ječah. Če ima pa vsak narod pred seboj jasen in pravičen cilj ter zastopstvo, ki ga še ni goljufalo, potem je tudi močan in pripravljen na vsake žrtve, ker ve, da bo prej ali slej zmagal.

Jasnost cilja in programa, upravičeno zaupanje vanju in iz tega sama po sebi dana enotnost vsega naroda, to so lastnosti današnje hrvaške politike, ki vzbujajo upravičen respekt v Belgradu in v zamejstvu. Zato so Hrvatje danes tudi politična moč prve vrste, vsak otrok v državi že priznava, da bo rešeno jugoslovansko vprašanje šele takrat, ko bo rešeno hrvaško vprašanje. In potek dnevnih dogodkov nam tudi jasno dokazuje, da dosega Hrvatje s tako politiko že danes v opoziciji precej, precej več kot bi dosegli s hlapčevanjem. Primerjati je treba samo davčne obremenitve po pokrajinah ali pa izdatke v državnem proračunu.

Tudi menda danes prav nihče več ne dvomi v končno zmago Hrvatov, kajti medtem ko slovenskega vprašanja sploh ni in živ krst v širokem svetu niti zanj ne ve in gre ob pogajanjih za sporazum izključno le za srbsko-hrvaško raz-

merje, ne pa tudi za Slovence, so pa Hrvatje moč, čez katero ne bo mogla nobena vlada in ne potek velikih dogodkov, ki morda pridejo.

To bi bila politična bilanca hrvaške politike ob priliki šestdesetletnice predsednika njenega zastopstva. Pri nas nam pa hočejo gotovi ljudje dopovedati, da je pri »Hrvatih lahko, ker je tam narod složen, pri nas pa da ta in ta stranka komaj čaka, da bi uskočila v vlado«. Če je to tudi deloma res, je pa treba pomisliti, da je St. Radić imel ob prevratu samo 3 poslance in je potem zaradi svojih načel združil v svojem gibanju ves narod. Tudi slovenski narod ni bil nikoli tako složen in bojevit kot l. 1925., ko se je bil še za načelo svoje narodne samoodločbe, medtem ko se je šele pozneje postavilo načela v ozadje. Tudi na Hrvaškem so se, kakor pri nas razni Kramerji, Puclji itd. našli razni Demetrovići, Vrbanići, Banići itd., ki so »zastopali« Hrvate v vladi, toda ali je zato hrvaška misel in hrvaška skupnost kaj trpela?

Glavni »šlager« gotovih politikov pri nas je pri vsakih volitvah, da »ne maramo pod hrvaško komando«. To je zavestno razširjanje neresnice med lahkoverneže, kajti na Hrvaškem odločujočim politikom niti na misel ne prihaja, da bi stremeli po kakšni komandi nad Slovenci in vse kaže, da izvira tako slikanje hrvaškega strahu na steno le iz slabe vesti tistih ljudi pri nas. Tudi na Slovenskem ne prihaja nobenemu niti na misel, da bi silil pod hrvaško komando. Je pa zunaj vsakega dvoma, da so slovenski in hrvaški interesi popolnoma enaki. Zato je greh slovenske politike ta, da hoče kot enakopraven faktor skupno hrvaško-slovensko politično fronto, ki bi bila že davno tudi dosegla svoj cilj.

Kot zastopniku bratskega naroda, ki ga vežejo z nami stoletne vezi, sosedstvo, iste današnje tegobe in isti cilji, zato dr. Mačke, sinu slovenskega očeta, tudi resnični Slovenci k šestdesetletnici iskreno čestitajo.

V. Z. Ž.

„Slovanska himna“

V ponedeljskem »Jutru« od 26. p. m. v rubriki »Jayna tribuna« je gospod s podpisom »Slovan« napisal sestavek pod gornjim naslovom. Prepričan sem, da je tam izražene misli napisal odkritih misli, zato mi gotovo dovoli nekaj kratkih pojasnil.

Slovaški narod se je pričel prebujati v začetku 19. stoletja, ko so živeli in delovali: ustanovitelj samostojne slovaške literature Bernolák, pesnik Hollý, Ján Kollár, ustanovitelj slovaške narodne ideologije Ludevít Štur in drugi. Iz tega porajanja slovaške narodne samozvesti je vzrastle Slovan Samo Tomašik, ki je globoko občutil nezadostnost svojega naroda. Ko je ta opazil celo v Pragi, takratnem središču zahodnega slovanstva, močno pomanjkanje narodne samozvesti, se mu je v hipnem navdihujanju (2. novembra 1834) porodila pesem:

Hej, Slováci! ešte (= še) naša slovenská (= slovaška reč (= govor, jezik) žije, dohial (= dokler) naše (razumi: slovaško) verné srdce za náš národ bije... itd.

Pesem je bila napisana z željo, da bi dala poguma Slovanom v boju za njih narodni obstoj in izraža globoko vero v nesmrtnost slovaškega naroda. — Deset let pozneje, leta 1844., je nastala slovaška bojna pesem: Nad Tatrou sa blýska, ki odgovarja smiselno našemu »Napreju«. Tedaj so Slovaki že javno zahtevali svoje narodnostne pravice (Jozeffy l. 1842.).

Pesem »Hej Slováci« so prevzeli drugi slovaški narodi. To je razumljivo; usoda slovanskih narodov je bila podobna, cilji isti in pesem daje poguma, izraža vero v boljšo bodočnost. Že l. 1838. je ta pesem tudi izšla pod naslovom: Na Slovany.

Kljub temu pa so Slovaki ohranili svojo himno do današnjega dne v prvotni, nespremenjeni obliki. Postala in ostala jim je himna, ki jih spod-

buja in navdušuje v boju za kulturno in gospodarsko neodvisnost njihovega naroda.

Gospod »slovansko čuteči človek« pa očita tatvino:

»Bratislavski radio je v točnih presledkih oddajal kot posnetek na plošči pesem na melodijo slovenske himne: »Hej Slovani« (podčrtal jaz)!!!

Mi Slovenci smo to himno prevzeli kot drugi slovanski narodi in si jo prilagodili. V njej dajemo duška svojim potrebam in svojemu hotenju. Kako pojmujejo svoje narodne potrebe, o tem tu govoriti bi bilo preobširno. Vsekakor pa je vsaj nepredvidno, če tisti, ki poje pesem kot »Hej Slovani«, očita tistim, ki jo pojo kot »Hej Slovenci«, da »kradejo melodijo« in »potvarjajo vsebino slovenske himne«. Ta obsodba udari namreč ravno na nasprotno stran, kot si g. »Slovan« misli, če je v kateremkoli primeru sploh uместna. (Ali naj Srbi in Hrvatji opuste svoje himne, ker jih je uglasbil Slovenec?)

Na uho gospoda »Slovana« še to: Peli smo to himno s hrepenenjem po močnem slovanstvu. Peli smo jo in pojemo jo kot himno tega dela Slovanov, ki žive na določenem ozemlju, ki se imenujejo Slovenci in ki si želijo uresničenja svojih naravnih, kulturnih in gospodarskih pravic. Peli jo bomo kot himno »Hej Slovenci«, dokler ne bo zadnji Slovenec na strnjenem ozemlju združen z našo narodno skupnostjo v eni slovanski državi, dokler mi Slovenci ne bomo imeli vseh pravic, ki sodijo samobitnemu narodu!

Veste, dragi gospod, kdaj smo jo po osvoboditvi zopet z vsem zanosom in zavednostjo peli? Tedaj je to bilo, ko so nam Slovincem iz domače zemlje izruvane trepetlike odreke naše narodne pravice, ko so ti ljudje trgali Cankarja iz šolskih knjig, govorili o pasjem plemenu, zanikali obstoj našega naroda, vlačili po ječah in pretepali tiste,

Modna blaga

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisace, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

na jugodnevne pri

Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

ki so peli himno »Hej Slovenci«. Ali so to delali iz ogorčenja, ker so »kradli ideale slovanstva«, ali iz velike nesebične slovanke ljubezni, tega ne vem.

Toda gospod »Slovan« se tudi navdušuje:

»Slovenci nismo brez himne. Imamo jo! Simbolična je in spojena s srbsko in hrvaško v tretjem delu skupne jugoslovanske himne. Lahko jo pojemo skupaj ali posamič. Lepa je, bojevitost. A glej! Otepamo se je.

Kdo se je otepa? Tisti, ki pojo »Hej Slovenci«, gotovo ne! Zelo močno pa se mi dozdeva, da se je sramujejo tisti, ki so v preteklih letih učili, da je državna himna samo prvi, to je srbski del skupne himne: Rešil si nas, Bog pravice... in da se še ta del mora peti v srbsčini! Kako pojo državno himno otroci po šolah še danes, kljub neštetim pritožbam in opominom, ste se mogli prepričati na Vidov dan! Ne, niso to samo posamezni primeri!

Gospod »Slovan«, vi greste še dalje in podtikate pevcem pesmi »Hej Slovenci« na značilno kazinski način »neznane namene« in »sramovanje slovenskega porekla«. Ali res mislite, da so ti manj zavedni Slovani kot vi? Na podlagi vaših besed

vas lahko vprašamo: Vi ste Slovan. Toda, če ste slovenske matere sin, ali se sramujete, da ste Slovenec? Več: ali niste zaveden Slovenec, ali ne čutite vseh težav in vsega zla, ki se zliva nad slovenskim narodnim telesom? Z odgovorom na ta vprašanja se ocenite!

Slovanska ideja je lepa in bo gotovo v bodočnosti dobila določnejšo obliko in tudi rešitev (dasi upajmo, da ne kakšne centralistično fašistične). Vsi se moramo truditi, da do zmage slovanstva pride, toda delo za ta cilj ni v praznih besedah o vseslovanskih pojmih (»nas in Rusov...«), ampak v pravem delu na prostoru, za prostor in za ljudi naše krvi na prostoru, kamor nas je postavila usoda.

Gotovo je lepo, da sočustvujemo s Čehi, Poljaki, Slovaki, Rusi, pa še s Španci in Kitajci, a neopravičljivo je, da tako malo, tako rekoč nič ne čutimo z udi naroda, ki mu sami pripadamo, ki jih tlačijo 50 km od »srca« Slovenije in ki odpadajo, ker nimajo nobene opore pri nas. Tu pa samo sočustvovanje ni dovolj! V času, ko se dogodki tako naglo razvijajo, bi morali biti mi vsi pripravljeni; ves narod bi moral žeteti ene same misli, ene same želje po združitvi. So stvari, ki jih politiki trenutno ne morejo izvršiti, toda prav zato, ker »moramo biti previdni« in ker »ni mogoče ničesar doseči«, potrebujemo v ljudstvu samem tisto tiho tlenje, tisto ognjeno misel, ki se v danem trenutku razplameni, ki rodi voditelje in junake in ki prinese rešitev.

Za slovensko bodočnost bomo največ doprinesli, če ohranimo tu na skrajni jugozahodni meji slovanstva to naše malo galebje gnezdo, ki stoji sredi morja na skali, ob katero butajo valovi s treh strani, če iztrgamo morju še tisto, kar je naše, če vzgojimo rod, ki se bo zavedal, kaj je njegovo poslanstvo in ki se svojega skromnega in vendar tako lepega gnezda ne bo sramoval.

Upam da se razumeva, gospod »Slovan«, in da sedaj veste, kdo naj bere in dobro premisli, ponavljam: dobro premisli konec vašega članka:

»V srcu se mi je utrnila želja, da se ne bi uresničilo, da bi jim bilo odpuščeno in prizanešeno:

Grom in peklo naj pogrezne tega, kdor odpada!

Zd.

Deklaracija slovenskega učiteljstva iz l. 1926. in njene miselne osnove

Pričujoči sestavek je izšel v slavnostni številki »Učiteljskega tovariša« za petdesetletnico obstoja učiteljske strokovne organizacije. Obravnava vprašanje, ki mora zanimati vsakega razumnika zlasti v teh dneh. Ured.

I. Duhovno revolucionarni značaj deklaracijskega gibanja.

Stanovsko politično gibanje slovenskega učiteljstva, ki je dobilo svoj najvidnejši izraz s sprejetjem stanovsko politične izjave na veliki pokrajinski skupščini v Celju leta 1926., je bil upor slovenskega učiteljstva zoper šolsko politiko slovenskih političnih strank in zoper varuštvo stranke nad učiteljskim stanovskim združenjem, bil je poizkus duhovne osamosvojitve učiteljstva od tesne, neživljenjske politične miselnosti in poizkus rehabilitacije učiteljstva za politične grehe preteklosti.

To gibanje se je moglo roditi le med obmejnimi učiteljskim, kjer je imelo že svojo predzgodovino. Moglo se je roditi le tam, kjer je od nekdanje prevladovala zavest narodne in stanovske skupnosti nad politično strastjo.

Misel učiteljske stanovske skupnosti je imelo med učiteljskim vseh obmejnih slovenskih pokrajin svoje krepko izročilo. Zato je naša deklaracija učiteljstva Meziške doline kot predhodnica celjske deklaracije povsod močan odmev.

Neposredni cilj gibanja je bila združitev vsega slovenskega učiteljstva v eno stanovsko združenje in izločitev strankarskih vplivov nanj.

Mlajše učiteljstvo si težko predstavlja, kako hudo je trpel ugled učiteljstva zaradi nesrečne stanovske politike obeh stanovskih taberov. Psihološko je bila stanovska politika svobodomiselnost usmerjenega učiteljstva razumljiva iz nesrečnih kranjskih političnih razmer, stvarno je bila zgrešena in kvarna za šolo in učiteljstvo.

Slovensko svobodomiselnost usmerjeno učiteljstvo je prineslo svojo strankarsko ideologijo izza predvojne dobe v skupno državno stanovsko združenje, kar ga je oviralo, da bi bilo spoznalo svojo zgodovinsko nalogo v tem združenju.

Stanovsko politično gibanje je s sprejetjem celjske deklaracije svojo prvo nalogo izpolnilo. Slomsko va zveza je kot stanovska organizacija prenehala, katoliško učiteljstvo je stopilo v skupno državno organizacijo, stari voditelji so se umaknili, stanovsko združenje je dobilo novo idejno, izvenstrankarsko osnovo.

Učiteljsko gibanje je pomenilo zlom monopola politično strankarskih ideologij na ločevanje, zbiranje in miselno oblikovanje duhov v javnem življenju. Pomenilo je pojav novega činitelja v našem političnem življenju. V tem smislu je bilo za tisto, dobo pravo

revolucionarno dejanje, revolucionarno pa še v drugem smislu, ki je bil manj očiten: kot vdor v tradicionalno politično ločitev duhov v liberalni in klerikalni tabor.

Razumljivo je, da je zadelo deklaracijsko gibanje na močan odpor pri enem delu učiteljstva. Vmes je poseglo politično časopisje. Političnim varuhom učiteljstva to gibanje naravno ni moglo biti všeč. Očitati so mu, da je oportunistično, idejno brezbarvno. Tudi brez sumničenja in izigravanja patriotizma in nacionalizma pri nasprotnikih ni šlo. A uvidenost in stvarnost sta zmagali med učiteljskim tudi tam, kjer ni bilo popolne jasnosti o zadnjih ciljih gibanja. Nasproti starim geslom so postavili »deklaracijsko« svojo novo stanovsko politično ideologijo.

II. Vodilne misli stanovske politike.

Stanovska ideologija nima namena, nadomeščati učitelju - državljanu strankarsko ali dravnopolitično ideologijo. Učiteljstvo ne more biti država v državi. Stanovska ideologija uveljavlja samo na določenem področju neka načela, ki pa ne veljajo samo za učiteljstvo, ampak za vsako stanovsko združenje. Stanovska misel učiteljstva izhaja iz narodne in ljudske misli.

Narodna misel.

Stanovska misel v strogo sindikalnem pojmovanju je pretesna in preenostranska za učiteljstvo, čigar stanovske koristi so neločljive od šolskih, prosvetnih in narodnovzgojnih. Pač pa je vsaka prava stanovska organizacija politično bojnega značaja, dasi ne v strankarskem smislu. Stanovsko združenje ima drugo funkcijo v narodu in državi kot politična stranka. Razumljiva je le iz globljega pojmovanja ideje narodne skupnosti. So prizadevanja in vrednote, ki preko in mimo vseh socialnih, političnih in kulturnih nasprotij združujejo vse stanove in razrede in jih mora narod kot celota zastopati, če hoče obstati. Kdor te nujnosti ne priznava, ne čuti narodno. Ideja narodne skupnosti je vodilna ideja vsakega malega, politično zrelega naroda. Misel stanovske skupnosti ni nič drugega kakor svojsko uveljavljanje te ideje na določenem področju. Le iz te ideje bo zajemala svojo moč in svojo prihodnost. Stanovska prizadevanja morajo imeti svoje opravičilo v prizadevanjih narodne skupnosti. Stanovsko združenje more poudarjati to, kar je vsem stanovskim tovarišem skupno, kar jih drži, ne kar jih loči. Kar ni vsem stanovskim členom skupno, ne spada v stanovski program. Naloga stanovskega združenja je, da vzgaja svoje členstvo k zavesti odgovornosti do narodne celote, k pravemu tovarištvu in duhovni strpnosti, k razumevanju narodnovzgojnih nalog učiteljstva. Politična moč združenja je v solidarnosti vseh členov na zunan, v tem,

da vsak člen, kjer koli se javno uveljavlja, zastopa v stanovskih zadevah stališče in zahteve svojega združenja in da svojega vpliva nikjer ne izrablja v svoj prid na škodo stanovski stvari in na škodo stanovskega tovariša.

Ljudska misel.

Kakor v ideji narodne skupnosti mora koreniniti stanovska misel v ljudski ali demokratični misli. Le v demokratični svobodi lahko izpolnjuje stanovsko združenje svojo polno nalogo in predstavlja pomemben politični činitelj. Vsak diktatorski ali avtoritar režim mora nujno ponižati stanovsko združenje v orodje svojih prizadevanj in mu vzeti svobodo samostojnega ukrepanja in ves politični vpliv. Le svobodno, od političnih strank in režimov neodvisno stanovsko združenje lahko z uspehom služi svojem namenu, da zastopa koristi, pravice in politične svoboščine svojih členov in jih vzgaja k politični zrelosti in stvarnosti, da omejuje poseganje političnih strank na področja, kjer niso pristojna, in postane v tem smislu nekaj regulator političnega življenja.

Stanovska združenja so poklicana, da ustvarijo protiutež totalitarnim prizadevanjem političnih strank, ki hočejo zajeti vsa področja javnega življenja, tudi tista, ki morajo iz stvarnih razlogov po načelu ekonomije narodnih sil ostati politično nevtralna.

Učiteljsko stanovsko združenje mora zato brezpogojno varovati načelo demokratičnosti na zunan in znotraj, vzgajati mora svoje členstvo h globljemu pojmovanju demokratične misli, opusti naj vsako misel na duhovno uniformiranje svojega členstva in vsako misel na vsiljevanje nazorov, ki so stvar svobodnega prepričanja.

Svojo moč in veljavo bo iskalo učiteljstvo v tem naslonu na ljudstvo in v delu zanj. Zato naj pospešuje stanovsko združenje vsako prizadevanje učiteljstva po zbližanju z ljudstvom, po spoznavanju njegovih razmer in potreb. Kar je ljudstvu sveto, naj mu bo nedotakljivo. Nikdar v nobenem primeru in z nobenim režimom se ne sme postaviti proti ljudstvu, ampak biti mora eno z njim v vseh velikih vprašanjih njegovega življenjskega bostoja.

III. Stanovska združenja v demokraciji prihodnosti.

S postavitvijo teh načel je ubralo učiteljstvo novo svojo pot v stanovski politiki. Tudi v tem oziru je bilo gibanje duhovno-revolucionarnega značaja in je prehitelo splošni razvoj za dolgo vrsto let.

Danes postaja že marsikomu jasno, da pripada neodvisnim stanovskim in strokovnim organizacijam v demokraciji prihodnosti pomembna naloga, da poleg drugih oblik uveljavljanja ljudske volje ustvari pogoje za pravo demokratično življenje. Demokratične oblike vladanja preživljajo danes svojo krizo, a ta se ne dotika ideje same, ta je večna. Iskala in našla bo nove, svojemu bistvu in spremenjenim razmeram ustrezajoče oblike ljudskega zastopstva kot dopolnilo političnih ljudskih zastopstev, in med njimi bodo imela neodvisna stanovska in strokovna združenja svojo važno vlogo kot sestavni deli nove demokracije.

S stanovsko zamisljivo avtoritarnih vladavin nima ta stanovska misel prihodnosti nič skupnega. Stanovska misel kot vodilna državopolitična misel je protislovje v samem sebi. Na tej osnovi ne more živeti nobena država, niti en dan. Stanovska misel, ki ne izhaja iz narodne in ljudske misli, je separatistična, tesna in nekonstruktivna in more služiti samo kot plašč za prikrivanje drugih prizadevanj. Avtonomnost stanovskih združenj v diktatorskih ali avtoritarnih režimih je gola umišljava.

Stranke in režimi, ki neodvisnosti stanovskih in strokovnih združenj ne upoštevajo in jih skušajo vključiti v svoj sestav, dokazujejo s tem svoja neljudska, avtoritarna prizadevanja in načrte.

Vsako odmiikanje stanovske organizacije od demokratičnih osnov je izdajstvo prave stanovske misli.

IV. Deklaracijsko gibanje in država.

Le iz trdne vere v pravičnost svoje stvari in zrelega presojanja političnega položaja so zajemali duhovni voditelji gibanja moč, da so vztrajali na začrtani poti do konca.

Morali so računati z dejstvom centralistične ureditve države. Skupna stanovska organizacija vsega državnega učiteljstva je bila stanovskopolitična nujnost. Potemtakem je moral stanovski program slovenskega učiteljstva veljati za vse učiteljstvo v državi. Naloga slovenskega učiteljstva je bila zgodovinska in se je dala rešiti le iz zrelega gledanja na celotnost življenjskih vprašanj naroda in države.

Slovensko učiteljstvo je stalo pred vprašanjem, kako spraviti skupne naloge in stanovska prizadevanja vsega državnega učiteljstva v sklad z dejstvom, da živi slovenska kultura svoje avtonomno življenje in ima zato slovensko učiteljstvo tudi svoje posebne naloge. Odgovor je mogel biti le ta, da mora veljati za stanovsko združenje v malem, kar velja za državo v velikem, da mora torej v sestavi stanovskega združenja že biti nakazana zamisel prihodne ureditve države.

Za duhovne iniciatorje deklaracijskega gibanja je bilo do kraja jasno, da je prihodnost države odvisna od izvedbe dejanske enakopravnosti Srbov, Hrvatov in Slovencev, brez katere ne more biti sporazuma med temi tremi narodi. Centralistična ureditev države pomeni rušenje njenih osnov. Kulturni unitarizem je v naši državi do kraja nemogoča stvar, a kulturni unitarizem je nerazdružno in vzročno povezan

s političnim in gospodarskim centralizmom. Centralizem v državi, centralizem v državnem stanovskem združenju je zlo. Učiteljstvo mora pripravljati na svojem področju psihološke pogoje za zdravo sožitje vseh treh narodov, mora pridobiti za skupno stanovsko združenje tudi hrvaško učiteljstvo in tisti del slovenskega učiteljstva, ki unitarizem načelno odklanja. Nehati mora ločevanje učiteljstva in državljanov v državotvorne in protidržavne elemente. Država je organizacijska oblika naroda, in stoji v njegovi službi, je tu zaradi njega in ne obratno. Država je v enakih meri država Hrvatov in Slovencev, kakor je država Srbov. Hrvati in Slovenci morajo kakor Srbi biti sužeti in ne objekti državne volje, državni narod v polnem pomenu besede. Jugoslovanska misel ne sme nikdar biti antiteza slovenske, hrvaške ali srbske misli.

O teh stvareh ni kazalo razpravljati v deklaracijskem boju, niti ne bi smelo stanovsko združenje vsiljevati teh nazorov vsemu učiteljstvu, saj je večina pripadala demokratični stranki, ki je bila strogo unitaristično usmerjena. Značilno za uvidenost prav te večine pa je bilo, da je odklonila zahtevo, da se sprejme postulat o narodnem in državnem edinstvu v deklaraciji, ker se je zavedala, da se pomuje vse preveč kot politično bojno geslo unitaristov proti avtonomistom.

Tudi v tem pogledu pomeni deklaracijsko gibanje zgodovinsko dejanje in korak naprej k ustvaritvi pogojev za trajno ureditev in notranjo rast države.

Vsaj en del učiteljstva je slutil, kako se bodo razmere v državi razvijale in da morajo prej ali slej dobiti Hrvati, pa tudi Slovenci svojo avtonomijo, ker prej sporazuma med narodi ne bo. V polni zavesti tega, kaj čaka slovensko učiteljstvo v slovenski avtonomiji, so to misel sprejeli kot svojo in podredili svoje ozke stanovske koristi narodno in državno političnim nujnostim. Kdor ne pozna zgodovine učiteljstva na bivšem Kranjskem, se ne zaveda, koliko samo-

zatajevanja in moralnega poguma je bilo treba za tako odločitev. To učiteljstvo nima vzroka, sprejemati nauke in očitke od politične strani, ki nimajo drugega namena, ko lastno odgovornost za razmere zvaliti na tuja ramena.

V. Po končanem boju.

Gibanje okrog deklaracije je zajelo večino učiteljstva samo na površini. Za globlje pojmovanje njenih miselnih osnov niso bili med slovenskim razumnostvom takrat pogoji nikjer ugodni. Pri večini učiteljstva je pač zmagala politična stvarnost in treznost nad strankarsko tesnosrčnostjo. Novo vodstvo združenja je prevzelo odgovorno nalogo, prenesti maela gibanja v življenje. Marsikatera plodna prizadevanja spadajo v tisto prvo dobo po sprejetju deklaracije. V državni organizaciji je našla slovenska stanovska politika lep odmev. Niso se uresničila vsa pričakovanja, a marsikaj se je obrnilo na boljše. Stari rod je dal, kar je mogel. Mlajše učiteljstvo je bilo poklicano, da odločneje prelomi s preteklostjo. Zato je postalo vprašanje učiteljskega naraščanja in njegove vzgoje osrednje vprašanje stanovskega združenja.

6. januar 1929. leta je ustvaril nov politični položaj in je razvoj usmeril drugam.* Kot političen činitelj je bila stanovska organizacija izločena. Učiteljstvo kot celota mora odkloniti odgovornost za razvoj šolske politike po 6. januarju 1929. aMarsikaj se je vrnilo, kar bi moralo biti za vselej pokopano. Kljub vsemu pa ni šlo deklaracijsko gibanje mimo učiteljstva brez globokih sledov. Iz njegove idejne vsebine zajema stanovska organizacija še danes svojo moralno moč, in pride čas, ko se bo deklaracijska misel zopet lahko svobodno razmahnila.

* Po 6. januarju 1929 sem izstopil iz vodstva (ožjega sosveta), ker so postajali zunanji pogoji za dosledno uveljavljanje deklaracijskih načel vedno težji.

Stalni kmečki dom

Radi priobčujemo ta dopis iz kmečkih krogov, ki načenja obravnavo zelo perečega vprašanja, kako naj se ohrani samostojna in za obstoj in razvoj sposobna slovenska kmetija. Naj bi vsi razmišljali o tem vprašanju in se tudi oglasili k besedi. Uredništvo.

Smo v času, ko se zidajo vsi mogoči domovi. Ko sem pred kratkim nekemu gospodu omenil se stalni kmečki dom, mi je rekel, da naj o tem molčim, ker je treba misliti na druge domove. Dobri gospod ni pomislil, da gre pri tem za stalnost kmetij kot takih, pojasniti mu pa tega nisem mogel, ker pač v svoji visokosti ni imel časa za razgovor z menoj — ničlo.

Pri novi notranji ureditvi države se mora gledati na to, da se v okvirnem zakonu da našim kmečkim domovom neka stalnost, kajti kmečki domovi nas morajo še posebno zanimati. Zdrava kmetija je podstava zdravega narodnega gospodarstva. Zdrav kmečki rod je korenina vsakega naroda. Ta korenina pa hira že od uveljavljanja liberalnega rimskega prava, ki dovoljuje deljenje, zadolževanje in prosto razpolaganje s kmetijami, kar je ugotovil že dr. Janez Ev. Krek v svojih »Črni bukva kmečkega stanu«, izdanih leta 1895. Mnogo gospodarstev je zaradi tega razkosanih in razdejanih, in kot borni nemanitji tavajo njihovi prejšnji gospodarji in njihove družine po svetu, prodajajoč svojo osebno delovno moč, svojo svobodo in dostikrat tudi svojo narodnost (sezonski delavci) za ljubi kruhek. Na sto tisoče narašča ta vrsta utopljenec, drugi so pa na potu za njimi. Pogubnost tega je uvidela že predvojna Srbija, ki je z zakonom prepovedala prosto prodajo, predvsem pa rubež kmetu najpotrebnejšega. Tudi mi, ki po svojem srcu in umu gledamo v kmečkem stanu steber Cerkvi, narodu in državi, priporočamo in se oklepamo misli o stalnem kmečkem domu.

Zakon o stalnem kmečkem domu je bil najprej uveljavljen v Teksasu (državica v Združenih državah Severne Amerike), in sicer leta 1850. Ta zakon določa, da se ne sme neki del posestva zadolžiti ali prodati zavoljo dolga. Obseg stalnega doma na kmetih ne more presegati 200 akrov zemlje (1 akre je v Ameriki površina od 25 do 70 oralo in to v raznih predelih različno), v mestu pa ne vrednosti 5.000 dolarjev v času, ko se razglasi za stalni dom. Če se kasneje vrednost poveča, ne spremeni stalnosti. Dveh stalnih domov ne more nihče imeti. Na takem stalnem domu ni dovoljen intabuliran dolg. Za dolg se tudi ne more rubiti ali prodati. Izjeme so tele: 1. dolg, ki ga kdo dolguje prejšnjemu lastniku iz prodaje; 2. dolg na davkih; 3. dolg delavcem in rokodelcem, ki so na stalnem domu napravili kako poslopje. V teh primerih se sme dolg vknjižiti, ali pa z rubežem izterjati. Stalni dom se sme prodati, če to dovoli žena. Tako govori § 16. teksaške ustave. V drugih državah Severne Amerike, kot v Alabami, Arkansasu, v Floridi, Kansasu, Missouriju, Nebraska, meri stalni dom po 160 akrov; v Jowi, Michiganu in Wisconsinu pa 40 akrov; v Minnesoti in Missisipiju po 80 akrov itd.

Najnovejši Hitlerjev zakon določa, da dedna kmetija (kar je isto kot stalni dom) ne sme obsegati več kot 125 hektarov z gozdovi vred. Naj-

manjšega obsega za stalni dom Hitlerjev zakon ne predpisuje, ampak določa le posestvo, na katerem se lahko preživlja 6členska družina. Ta najmanjši obseg se menjava zaradi tega po legi posestva in gospodarskih razmerah. Obseg določajo okrožna kmečka vodstva. Ponokod v starem rajhu znaša 7 ha, na Koroškem pa menda 20 ha. Zemljiška knjiga izgubi pri dednih kmetijah oziroma stalnem domu svojo veljavo, ker se te vodijo v posebnem seznamu, imenovanem »Erbhöferolle«. Najvažnejša misel tega zakona je, da se mora kmetija ohraniti za vse čase eni sami družini. Dedna kmetija (stalni dom) je v Nemčiji izvzeta od proste prodaje, obremenitve in nakupa. Prevzem kmetije po dediču je dajatve prost, pri določevanju naslednika pa je kmet vezan na otroke, vnuke in ostalo ožje sorodstvo. Posamezni posestnik ni neoviran lastnik kmečkega posestva, marveč je nekaj upravitelj kmetije za svojo družino in svoje potomce.

Tudi pri Slovanih je bil vpeljan neke vrste stalni dom v starih družinskih zadrugah, predvsem je pa lepo izražen v organizaciji predvojne ruskega mira. Ruski mir je bil srenja s svojim načelnikom in sodniki, ki so imeli pravico, nalagati kazni. Načelnika volijo rodbinski gospodarji. Načelnik določa davke, skrbi za ceste in nabor. Vsak kmet v miru je imel svojo hišo z vrtom, vse kmetije skupaj pa skupno zemljo. Zemlja je bila razdeljena v tri oddelke, in sicer eden za ozimino, drugi za jaro žito in tretji za praho. V drugem letu se praha zorje za ozimno žito in

se drugi oddelek za praho pusti. Vsak teh treh oddelkov je pa zopet razdeljena v toliko kosov, kolikor je kmetov v miru. Vsaka družina uživa svoj del, dokler se zemlja ne razdeli nanovo. Razdelitev se vrši, če jo zahtevata dve tretjini kmetov. Gosposka se v razdelitev nič ne meša, ampak kmetje vse sami opravijo. Vsak mirjan ima oziroma je dobil povprečno 10 do 15 desetlin (18 do 26 oralo) zemlje. Zemlja je občinska, hiša z vrtom je pa družinska, torej kmet ne more nič zapraviti. Kmet sme prodati hišo in del, če to dovolita dve tretjini občanov. Ako se kmet zadolži, se mu hiša, oddelek zemlje pri miru, poljsko orodje, konj in kar potrebuje živeža ne sme zarubiti ali prodati. Zato niso imeli židje in oderuhi pri kmetih, živcih v miru, opravka in dobička. Priden in pošten kmet je imel pri sosedih dovolj kredita, za zapravljevalca je pa bolje, da ga nima. Občina naklada sama davke in jih pobira. Če pa je kateri mirjan tako nesrečen, da davkov ne more plačati, so po posvetu plačali drugi namesto njega. Zapravljevalca so pa po posvetu kaznovali s telesnimi kaznimi, ali so ga pa izgnali v Sibirijo. Tako je zapravljevec nasledke svoje zapravljeivosti sam čutil, njegova družina si je pa ohranila hišo in in delež občinske zemlje. Občina oziroma mir je tako lenuha zgrda prisilila, da je vršil svoje dolžnosti. Ta vzajemnost je razmeroma več vredna, kot pa zavest neomejene zasebne lastnine.

Vsi poskusi in zakonske naredbe za ohranitev kmečke posesti, kot ameriški stalni dom, nemška dedna kmetija in pa predvojni ruski mir nam kažejo na tole resnico: **Zasebna lastnina mora ostati nedotakljiva, a vendar ne sme biti neomejena. Zemljišče je namenjeno družbi, na njem se družba preživlja, na njem pridobiva, kar potrebuje. Zato mora družba urediti zasebno lastnino tako, da to družbi ne škoduje.** V fevdalni državi, v jugoslovanskih zadrugah in v ruskem miru je tudi vladala zasebna last glede na zemljišče. Toda oskrbovanje te lasti je bilo v splošni blagor, nadzirana od zakonite oblasti. Veljalo je načelo, da mora zemljišče imeti svojo stalnost, pojem kmečkih domov je bil uresničen. Že od XIII. stoletja dalje je bil kmečki dom stalen. Kmetje, razvrščeni po srenjah, so imeli svoje zборе, pri katerih so se brale njih pravice in dolžnosti. V naši dobi ne moremo in nečemo obnavljati fevdalnih razmer. Naš čas je demokratičen. Toda tista stalnost, ki so jo branile fevdalne razmere na zemljiščih, med Slovani pa rodbinske zadruge in mir, se mora zopet uvesti. Dedni stalni domovi in samostojne zadruge so najnujnejša zahteva za zboljšanje naših kmečkih razmer. Določati, kako velik naj bo stalni dom, je težko. Pri novi notranji ureditvi države se naj da možnost v zakonu, da se na podlagi krajevnih razmer določa obseg stalnega doma za vsak kraj posebej. **Predvsem se pa naj zakonito in strogo prepove zasebnikom kopičenje zemljišč v velika posestva, to je v večja posestva, kot so potreba za preživljanje recimo desetčlenske družine.** Na podlagi te prepovedi se naj uvedejo stalni domovi s primerno opremo in potrebnim številom živine. **Ti domovi morajo biti takšni, da se na njih lahko živi ena družina.** Stalnost mora biti taka, da se ne smejo razkosati in da se ne smejo zadolževati več kakor za četrtino svoje vrednosti. Stalni domovi morajo biti dedni, zato se naj v tem smislu spremeni dedno pravo. Pri prisilni ali prostovoljni prodaji stalnih domov in zemljišč sploh morajo imeti **kupno pravico bližnji sorodniki, za temi ostali kmetje in kmečke zadruge, nikakor pa ne takšni, ki zemlje ne mislijo obdelovati sami, pod nobenim pogojem pa ne tujci.** D.

Opazovalec

Misli ob zagrebških svečanostih

V nedeljo so praznovali Hrvatje rojstni dan svojega predsednika dr. Vladimira Mačka. Praznovali so ga povsod, na deželi in po mestih. A seveda je bilo praznovanje posebno slovesno v Zagrebu, glavnem mestu hrvaškega naroda, tam, kjer so takorekoč osrednjene vse sile hrvaškega naroda, tam, kjer je mogel biti dr. Maček prvi slavnostni sam navzoč. Navzoč je bil in jahal je na belem konju, čigar barva je bila nedavno tega v pohujšanje različnim unitarističnim duhovom. Vsak, ki zna politično gledati in misliti, ve, da je bilo to nekaj več, kakor golo praznovanje rojstnega dne človeka, ki je sicer brez dvoma tudi kot umska in npravnstvena osebnost priljubljen in ki kot tak prav tako brez dvoma tudi to ljubezen zasluži.

Kajti dr. Maček ni samo najvidnejša in najmočnejša politična osebnost med Hrvati. On jim je prav po teh svojih lastnostih postal znamenje narodne samostojnosti in poročstvo svobode. Ves hrvaški narod čuti nagonsko: samo ljudje, ki v vprašanju osnovnih pravic svojega naroda ne poznajo ne popustljivosti ne kompromisov, ki ne poznajo barantanja za duše, samo taki mu morejo pridobiti svobodo in pravico, samo taki mu jo tudi morejo ohraniti. Narod, čigar voditelj so vsak hip pripravljeni upoštevati »praktične razmere«, ki po navadi obstajajo v tem, da dobe voditelji

namesto pravice za narod zase potico, za ljudstvo pa drobtinice, tak narod ne bo dobil svobode, ker ni zrel zanjo, takemu narodu bo prej ko slej rezal tujec kruh, seveda v meri, ki se mu bo zdel. Še več, v znamenju svobode ga bodo goljufali zanjo. Dopovedali mu bodo, da je svoboda tisto, kar ni svoboda, da je svoboden, pa čeprav nima svobodne besede v najboljši domači in zaupnih svojih stvareh. Če jih bo pa kdo opozoril na vse to, tedaj bodo nagubali državniško čelo in skrivnostno namigavali o stvareh, ki so samo njihovemu državniskemu razumu dostopne, niso pa razumljive navadnim državljanski pameti, četudi je njihna preproščina jasna in umljiva tudi podpoprečnemu razumu. »Res je, vse to je res, toda vi ne veste, politični položaj... in razmere... in napetost... in odgovornost — vse to nas sili, da se še dalje žrtvujemo, kakor nas v srce boli trpljenje milega naroda.«

Požrtvovanje, žrtve je dobila v slovenskem političnem izrazoslovju svoj poseben pomen, ki postavlja prvotnega na glavo. Voditelji se žrtvujejo. Ne v opoziciji — kaj bi z njo! Ne, žrtvujejo se v ministrstvih, upravnosvetniških in drugih naslanjačih. Udobna je ta žrtve. In oni, požrtvovalni, gledajo od zgoraj in s prezirom na tiste, ki se ne žrtvujejo, ki sede na trdih klopih ob golih mizah, na katere nimajo kaj deti. Taka je podoba najnovejše slovenske politične žrtve.

Takim žrtvovalcem je seveda pojav, kakor

Najboljše šivalne stroje

ADLER

za dom in obrt ter posamezne dele ter kolesa kupite pri

PETELINC
LJUBLJANA

za vodo, blizu Prešernov. spomenika

Večletno Jamstvo! — Pouk v umetnem vezenju brezplačen

je dr. Maček, nerazumljiv, in nerazumljivo jim je in ostane zaupanje ljudskih množic do njega. Kako vendar, saj še drobtinice ni dobil za svoj narod, pa ga vendar tolikanj časti! Nerazumljiva je njihovemu praktičnemu razumu miselnost, ki je pripravljena žrtvovati vse, da doseže najvišje. In doumeti ne morejo, da ustvarja tisto največje, brezpogojno zaupanje množice samo živa vera, da njihne pravice ne bodo nikoli predmet kupčije in mešetarjenja.

Dr. Maček stoji danes pred svojim narodom kot človek, ki mu je ostal zvest v hudih in najhujših časih, kot mož, ki ni za piko odjenjal od njegovih pravic, četudi bi ga bila čaršija vsak čas z odprtimi rokami sprejela v svojo ministrsko sredo — za eno samo unitaristično besedo — ali pa tudi brez nje. Kajti vedel je on in hrvaški narod je vedel, da bi sleherno barantanje za pravico pomenilo še njeno zatajo. In ljudje, ki tako delajo, so narod že izdali, narod, ki takih ljudi ne pozone, je že npravnstveno spodkopan, pokvarjen.

V praznovanju samem pa je dobil dr. Maček sam, dobil je tudi hrvaški narod najmočnejše priznanje. Zbralo se je ljudstvo, zbrali njegovi zastopniki, zagrebški nadškof je bral mašo in pozdravil dr. Mačka v slovenskih besedah. A še več — tudi mednarodni svet je prišel in s tem svečano priznal hrvaški narod. Bili so navzoči uradni zastopniki Velike Britanije in Francije in Poljske in Nemčije in Italije in Amerike — vseh velikih sil. A zraven teh sta prišla še zastopnika dveh manjših držav, Finske in Ogrske.

In ta navzočnost je dala svečanosti nedvomno prav poseben naglas.

Naša železniška stiska

Te dni je izšla zanimiva knjižica »Spopolnjevanje našega železniškega prometa«. Spisal jo je inž. Stanislav Roglič. Napisana je bila glede na sestave inž. Nikola Djuriča v mesečniku »Naš saobračaj«. Pisatelju je zlasti potisnilo pero v roke prepričanje, »da smo Slovenci doslej veliko premalo sodelovali pri razpletu prometnih vprašanj in da je to glavni vzrok velikih nedostatkov v naši prometni tehniki«, kar utegne še »postati usodno za vse narodovo življenje«.

Pisatelj obravnava najprej osnovne zahteve prometa: varnost, brzino in udobnost. Tem zahte-

Janez Koomur:

Brez naslova

(Nadaljevanje.)

Smrkavost se pa širi. Zastonj si je izmislil Homer pripovedko o Trojanskem konju — ta je le za šolo, za cveke v katalogih razrednikov.

V Leipzigu je založnik — Verlag J. J. Weber — ki izdaja »Illustrierte Zeitung — Leipzig« — »die älteste illustrierte deutsche Wochenschrift«. Posamezen zvezek stane pri nas 22 din; na leto torej 1144 din. Samo v Ljubljani ima tednik — nizko računano — najmanj 10, a v vsej Sloveniji gotovo 200 javnih lokalov, ki jih obiskujejo in vzdržujejo Slovenci, udje vseh mogočih narodnih in narodnoobrambnih organizacij.

Sedaj pa računajmo. 200 izvodov stane na leto 228.800 din. Za ta znesek bi lahko obstajala družba z najmanj 10.000 udi, ki bi izdala vsako leto po 4 dobre knjige v 40.000 izvodih. Imeli bi lahko — računajoč še druge dohodke; naročnino, oglasnino itd. — svoj lasten ilustrirani tednik, vsaj pa izvrsten mesečnik. In — sodelavci bi bili plačani, kakor se spodobi.

Oglejmo si še sam tednik. En sam pogled vanj pove vse: bojne ladje s topovi, grozeče štrlečimi na vse strani; drveči tanki, mogočni oklepniki; pravokotne parade, godbe, vihrajoče zastave, mrki obrazi pod jeklenimi čeladami...

Mravlja strmi v štirinožca, občudujoč njegovo velikanstvo. Tako si je izmislil človek, sodeč mravljo po samem sebi. Mravlja pa ne ogleduje in ne občuduje nikogar. Trudeč se »v potu svojega obraza« za vsakdanji kruh, živi mirno življenje. V sili pa se postavi v bran in okolje tudi — človeka.

(Dalje prihodnjič.)

vam ustrezajo naše železnice le deloma: pomanjkljiv material, preobremenjenost slovenskih železničarjev, slabo oporno zidovje in drugi sestavni deli spodnjega ustroja. Številke: v Sloveniji pride na vsak kilometer proge 392.000 potniških kilometrov, državna povprečnost pa znaša 298.000. Slovenske železnice presegajo torej državno povprečnost za 31%. Zaradi neprimernih lokomotiv se porabi na leto za okroglo 30 milijonov dinarjev premoga preveč.

Po prevratu se je naredilo sicer mnogo novih prog, toda skoraj vse v Srbiji. Tako se dela še zmeraj. Zdaj se dela okoli 1000 km novih prog, od teh odpade na Slovenijo malota 47 km. Pred letom 1918. se je naredilo v Sloveniji povprečno 16 km novih prog na leto, po tem letu pa povprečno komaj 3 km. Slovenske železnice dajejo vsako leto okoli 40%, to je 150 do 200 milijonov dinarjev za potrebe drugih pokrajin.

Pravilno poudarja pisatelj: razmeroma lahko je proge kjerkoli delati, težko pa je najti prometne odjemalce. Teh je tam najmanj, kjer se trosi največ denarja za nove proge in njihno vzdrževanje. Številke: v Sloveniji znašajo dohodki na 1 km proge 350.000 dinarjev, v Belgradu 148.000! Ponekod, pa ne v Sloveniji, imajo železnice bolj za socialno kakor prometno ustanovo in nastavljajo ljudi brez ozira na prometne potrebe. Zato so pa pri nas ljudje preobremenjeni. Na primer: v Sloveniji so znašali l. 1937. dohodki na 1 uslužbenca 42.000 dinarjev, v Belgradu 22.000 dinarjev! V Ljubljani je znašalo število natovorjenih vagonov v istem letu 276 povprečno na 1 km proge, v Belgradu 136! Pisatelj navaja dalje primera o dohodkih in izdatkih lokalnih prog Ljubljana—Kamnik in Skopje—Ohrid s priključki. Podatki so tako zgovorni sami zase, da jih ponatiskujemo:

Proga	Dohodki	Izdatki	Prebitok	Izguba
	v dinarjih			
Ljubljana—Kamnik	11.850.000	3.650.000	8.200.000	—
Skopje—Ohrid s priključki	5.500.000	13.000.000	—	7.500.000

Iz tega pregleda se vidi, da je proga Ljubljana—Kamnik visoko aktivna, ker daje od svojih kosmatih dohodkov 70% čistega dobička. Proga Skopje—Ohrid je nasprotno zelo pasivna; njena izguba znaša 140% in jo je treba kriti od drugod.

Podatki za progo Ljubljana—Kamnik so vzeti iz revije »Naš saobračaj« št. 1. iz leta 1939., podatki za progo Skopje—Ohrid pa so izračunani na podlagi podatkov v »Statistiki jugoslovenskih železnica za leto 1936«.

Značilno za aktivnost in pasivnost teh prog je tudi, če njune dohodke in izdatke preračunamo na 1 km proge. Tozadevni pregled da sledečo sliko:

Proga	Dolžina proge v km	Dohodki v dinarjih na 1 km	Izdatki
Ljubljana—Kamnik	24	494.000	152.000
Skopje—Ohrid s priključki	276	19.900	47.100

Proga Ljubljana—Kamnik je torej specifično 25 krat močnejše izrabljena kot proga Skopje—Ohrid, kar jasno pove, da je izkoriščanje in rentabilnost katere železnice odvisna od gospodarske razvitosti dotične pokrajine in od življenjske ravni prebivalcev.

Naj bo dovolj! Vsak, ki se hoče poučiti o naši prometni politiki v znamenju jugoslovenstva in centralizma, naj bi to knjižico prebral. In samo do enega zaključka more priti: da je samo v popolni finančni samoupravi mogoča resnična rešitev naše stiske. Prometne, pa tudi druge.

* Naroča se pri Oblastnem odboru jugoslovenskih narodnih železničarjev in brodarjev v Ljubljani, Masarykova cesta 14 za 8 dinarjev.

„Jutro“ pa človeške in državljanske pravice

Za stoipetdesetletnico francoske revolucije je ponatisnilo »Jutro« »Človeške in državljanske pravice«, ki jih je razglasil francoski narodni zbor dne 4. avgusta 1789. »Jutro« jih imenuje plodna gesla in se s tem oznamenilo in s ponatiskom samim hoče delati, ko da bi tudi ono stalo na istih npravnstvenih in pravnih podstavah. Morebiti bo pa le marsikdo podvomil o tem, če bere VII. in XI. člen tega razglasa:

VII. Nihče ne sme biti obtožen, prijet ali zaprt drugače kot v primerih, določenih v zakonu, in sicer v predpisanih oblikah. Kdor se zavzema za samovoljne ukaze, jih pošilja, izvaja ali veli izvajati, bo kaznovan; toda slednji državljani, pozvani ali zasačeni v imenu postave, mora takoj slušati; z odporom se pregreši.

XI. Svobodno izražanje mnenj in misli spada med najdragocenejše človekove pravice; vsak občan sme torej prosto govoriti, pisati, tiskati, vendar odgovarja za to prostost v primerih, določenih v zakonu.

A še bolj bo vsak dvomil, če bo malo pomislil, kako so delali jugoslovenci v dneh nacionalne diktature, kako so zapirali ljudi sami zaradi drugačnega političnega prepričanja, predstavljali in odstavljali sodnike, ki niso hoteli kršiti zakonov, preganjali svobodni tisk in svobodno besedo, kadar jim je v njihne samopašne namene tako kazalo, pa če je bila ta beseda še tako resnična in pravična in poštena.

Res, »Jutro« naj bi se ob takih priložnostih oglasilo med zadnjimi. In še marsikateri drugi z njim,

Mali zapiski

Spet nov centralni fond

»Službene novine« od 17. t. m. razglašajo naravno ministrskega sveta z zakonsko veljavo, da se ustanovi pri pravosodnem ministristvu poseben fond za stavbo in opravo sodnih poslopij. V ta namen se bodo nekatere dosedanje sodne pristojbine povišale.

Kakšna bo uprava tega centralističnega fonda, to lahko sodimo po upravi drugih centralističnih fondov. Dokazuje pa, da gre centralizem veselo svojo pot naprej in da imajo bržkone prav črnogledi, ki mislijo, da je do resničnega sporazuma še dolga pot.

O tseki

Pri ljubljanskem finančnem ravnateljstvu so napisali pri posameznik oddelkih prav čudni. Tako ima oddelek za carine napis sicer v latinici, ne pa v slovenskem jeziku. Uradno je imenovan ta oddelek »Osek za carine«, ravno tako je pa še vse polno »otsekov«, namesto odsekov. Ti napisi so menda še iz časa, ko je vodil finančno ravnateljstvo še prednik sedanjega finančnega ravnatelja. Zdi se nam, da bi bilo treba otseke takoj izbrisati ter napraviti vsaj odseke, za kar bi bilo treba prav malo črne barve, čeprav bi bili bolj v duhu slovenskega jezika, če bi imelo ljubljansko finančno ravnateljstvo »oddelke« namesto »odsekov«. Osek je jugoslovenskega izvira in slovenskega človeka, ki zna brati in pisati, spravlja do smeha. Upamo, da bo vodstvo ljubljanskega finančnega ravnateljstva pomagalo tudi pri uradnih napisih slovenščini do veljave.

Tiso se zahvaljuje Hitlerju

Slovaški ministrski predsednik Tiso, tisti, ki je bil do prevrata madžarofilski, je govoril zadnjo nedeljo o boju za slovaško »samostojnost«. Pri tem je dejal dobesedno, kakor poroča dunajski »Völkischer Beobachter« od 18. t. m.:

Ko je bila češko-slovaška republika v polomu in ko je prišel trenutek dati kedaj slovaškemu narodu svobodo in samostojnost, je bil voditelj velikega nemškega naroda, ki nam je podal roko v pomoč in s čigar pomočjo smo si mogli 14. marca priboriti svojo samostojnost.

Še to naj bi bil povedal Tiso, zoper koga so se takrat Slovaki borili za samostojnost. Čehi so se že nekaj dni prej odpovedali celo državni zvezi z njimi. Madžari so pa tudi zasedli, kolikor se jim je zdelo.

Festival slovenskih narodnih običajev v Mariboru

Prejeli smo:

Prirejanje raznih festivalov se je v zadnjih letih močno udomačilo po vseh kulturnih državah, največje festivale narodnih običajev je pa doživela letos Švica o priliki pokrajinske razstave v Curihu. Privabili so tja stotisoče Švicarjev, pa tudi tujcev iz sosednih in oddaljenějšíh držav. Prav tako zanimiv, in za nas več ali manj nekaj novega, bo nedvomno festival slovenskih narodnih običajev ob priliki VIII. Mariborskega tedna dne 5. in 6. avgusta. Na njem bodo nastopile skupine iz raznih delov Slovenije s plesanjem belokranjskih kol, prleških gostitvanjem, pogrebom Kuranta itd. Vsi ti nastopi bodo skrbno pripravljeni po strokovnjakih in izvedeni v pristnih narodnih nošah posameznih pokrajin. Prireditve bodo zato zanimive, kakršne v takem obsegu še nismo doživeli. Za obisk letošnjega VIII. Mariborskega tedna, ki se bo pričel v soboto 5. in končal v nedeljo 13. avgusta, je od 1. do 17. avgusta dovoljena polovična vožnja po vseh naših železnicah.

Male domače živali morejo nuditi zlasti malim ljudem obilo vsestranskih koristi: meso, krzno, prejo, tkanine itd. Kako jih je treba gojiti in kako uporabljati produkte, ki nam jih nudijo, bo pokazala vsem interesentom letošnja razstava malih živali na VIII. Mariborskem tednu od 5. do 13. avgusta.

Važna panoga narodnega gospodarstva je postalo posebno po vojni tudi pri nas gostinstvo. Kakor drugi napredni narodi, mu posvečamo mi Slovenci vedno več pažnje in se resno trudimo, da bi ga dvignili na dostojno višino. Zato bo gostinska razstava na letošnjem VIII. Mariborskem tednu od 5. do 13. avgusta ne samo prikaz tega, kar smo že dosegli, ampak tudi najlepši pouk vsem, ki se z njim sami ukvarjajo. Obiskati bi jo morali vsi naši gostilničarji, restavratirji itd.

Kakor vsako leto, tako bodo tudi letos pokazali naši obrtniki, posebno mizarji, čevljarji, torbarji, krojači in drugi, kaj vse zmore njihova umetnost. To nam bodo pokazali na obrtni razstavi VIII. Mariborskega tedna od 5. do 13. avgusta.

Popravek

V sestavku »Agrarna struktura Slovenije v primerjavi z nekaterimi drugimi deželami« (štev. 27), je bila pri tisku pomoteno postavljena grška ka δ oziroma δ¹ namesto grške črke σ oziroma σ¹. Nadalje bi moralo stati pred številkami, ki izražajo neenakost obratov, povsod namesto + pravilno +.

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.